

Menneskerettighetsundervisning i støpeskjeen

Av Lillian Hjorth.

Publisert i Fri Tanke 1/2012.

Det noen frykter er opplæring i egoisme og kravmentalitet, mener FN kan bli et av de viktigste redskapene for å utvikle demokrati og fred.

Det er mye dagens unge skal lære i løpet av sin skolegang og mange har meninger om hva som bør være skolens innhold. Noen vil ha inn nye emner, mens andre vil ta ut fag. Ulike profesjonsgrupper presser på og hevder at fremtiden er avhengig av mennesker som behersker akkurat deres fagfelt. I desember i fjor vedtok FNs generalforsamling Erklæringen om menneskerettighetsundervisning. Aldri før har kravet til verdens stater vært tydeligere formulert: styrk menneskerettighetsundervisningen i skolen! Når de ovennevnte føringene fra FN, i konkurranse med andre aktører, bør tas på ramme alvor, er det fordi skolen er samfunnets viktigste arena for dannelse og holdningsskaping. Opplæring i menneskerettigheter bidrar til å utvikle demokratiske og fredelige fellesskap, – og skaper grunnleggende empati og forståelse for andre mennesker, som en lærer sa på et av våre kurs.

Erklæringen om menneskerettighetsundervisning er en milepæl i FNs mangeårige innsats på feltet. Også i Europa er saken på dagsorden. For å motivere til styrket engasjement i de 47 medlemslandene, vedtok Europarådet i 2010 *Pakten om menneskerettighetsundervisning og opplæring til demokratisk medborgerskap*.

I 15 år har jeg arbeidet med opplæring i menneskerettigheter i inn- og utland og fått erfare hvilken positiv sprengkraft som ligger i dette. Menneskesynet hevder at alle mennesker, *kun i kraft av å være mennesker*, har det samme menneskeverd. Den logiske fortsettelsen er at vi er likeverdige og at vi derfor skal ha de samme rettighetene. Enkelte hevder at dagens ungdom vet nok om sine rettigheter og at det heller er pliktene som bør belyses. Sannsynligvis vet ikke disse kritikerne nok om hva menneskerettighetsundervisning går ut på. Opplæringen er alt annet enn en oppskrift for egoisme. Når menneskeverdets ukrenkelighet blir formidlet som den fundamentale verdi, er budskapet at vi like mye verdt uansett hvor forskjellige vi er. Kunnskapen oppfordrer til ikke-diskriminering, toleranse, respekt og inkludering av "de andre", i tillegg til demokratisk tenkning og aktiv deltakelse. Appellen om at hvert enkelt individ er unikt og verdifullt er så viktig, fordi den utfordrer den negative gruppetenkningen som vi så lett lar oss fange inn i. Veien kan være kort til forskjellsbehandling og rasisme når vi baserer vår oppfatning av andre på forenklete stereotypier og fordommer.

I tillegg til at menneskerettighetene er etiske normer, representerer de juridiske rammeverk som våre samfunn er tuftet på. De er konkrete verktøy som kan brukes i praktisk politikk.

Menneskerettigheter handler om at det nytter! Og vi kan alle gjøre vårt – hver på vår måte. Det at normene er skapt gjennom internasjonale forhandlinger og globalt samarbeid, forklarer deres potensial som fellesverdier i våre moderne mangfoldige samfunn.

I tråd med FNs anbefalinger fastslår norske utdanningsmyndigheter, blant annet i Kunnskapsløftet, at menneskerettighetene skal være et fundament i opplæringen på grunn- og videregående skole. Det har imidlertid ikke vært satset godt nok, og det er i dag et gap mellom ordene og realiteten "på bakken". Flere undersøkelser viser at lærere, både på grunn- og videregående nivå, mangler teoretisk og pedagogisk kompetanse. Menneskerettighetsakademiets erfaringer bekrefter dette. De to siste

årene har vi gjennomført en rekke kurs for samfunnsfaglærere i videregående skole, inkludert de som underviser i *Politikk og menneskerettigheter*. Det viser seg at 75 prosent av lærerne verken har formell utdanning, eller har gjennomført kurs, i menneskerettigheter. 40 prosent sier det er vanskelig å undervise i emnet, mens 20 prosent svarer at de ikke vet eller er usikre. Likevel sier *alle* det er viktig at barn og unge lærer om menneskerettigheter på skolen fordi det "bygger positive holdninger, utvikler toleranse og demokratisk forståelse og fører til økt bevissthet om samfunn og politikk".

Bildet skal slettes ikke svartmales og en positiv utvikling synes å være i emning. En kartlegging er påbegynt for å finne ut hvordan det står til med menneskerettighetsundervisningen i Norge og emnet er kommet inn på lærerutdanningen på enkelte høgskoler. Engasjementet bør nå følges opp av en nasjonal handlingsplan for menneskerettighetsundervisning, slik Senter for menneskerettigheter har foreslått. Planen må inkludere programmer for opplæring på alle nivåer, fra grunnskole til universitet og profesjonsgrupper. Det bør også nytenkes om pedagogiske tilnærminger. Er det én ting som fremheves for å sikre en god menneskerettighetsundervisning i skolen, er det at elevene deltar aktivt. Kunnskap om demokrati og menneskerettigheter læres best i et miljø og med metoder som praktiserer de verdiene som formidles. "Education must be of a new type for the sake of the creation of a new world" som Mahatma Gandhi uttrykte det.

Menneskerettighetsundervisningen er i dag i støpeskjeen i mange land verden over. For samfunn i utvikling kan opplæringsprogrammene vise seg å bli av uvurderlig betydning. Demokratier trenger menneskers med innsikt og kompetanse. - Det å nekte folk kunnskap er også en måte å undertrykke dem på, som en flyktning sa på et kurs vi hadde. Norge har alle muligheter til å spille en rolle internasjonalt. Hvorfor ikke ta mål av seg til å bli et foregangsland og partner for andre?

Verdenserklæringen om menneskerettighetene var i 1948 et historisk gjennombrudd ved at den stadfestet at alle mennesker har et iboende menneskeverd. Når filosofen Arne Johan Vetlesen likevel sier at menneskeverdet må anerkjennes for å eksistere, har det å gjøre med at vi individer ikke alltid respekterer hverandres menneskeverd. Terrorhandlingene 22. juli, viser at innsatsen for menneskeverdet og mot diskriminering og rasisme, er en kontinuerlig utfordring som alle samfunn må ta på dypeste alvor. Ingen ting kommer av seg selv. Til og med i et gjennomregulert velferdssamfunn som det norske, må det hardt arbeid til.